

סוף זמן קר"ש

עש"ק דברים

8:44

עש"ק ואתחנן 8:47

מאן דלא קרי קר"ש בעונתה
בנדוי הוא כל ההוא יומא
(וזה"ק בלק קפ"ו)

ממעיינות התאחדותינו

י"ל ע"י: התאחדות אברכים דקה"ל ימב לב דסאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

שיעור השבוע

חבורת יסודי התורה

פרשת דברים

מס' סוטה ח: עד י'

פרשת ואתחנן

מס' סוטה יא: עד יב.

בלמוד מס' סוטה וראים כח היכר
לחיות לבד עבירה, ובדרך הטבע או
אשר לחתוב, ואך ויק כח קדושת
למוד התורה אפשר לנצח שונות
הקשים, ואז יש תקוה לחשאר יחודי כשר.
דבריו רש"י בחזקת מס' סוטה

ה' אב תש"ע

דברים

שנה י"ב גיליון ל"ז (תקצ"ז)

תוכחה לפני הלימוד

הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר. קשה הלא
בפרשת ואתחנן מתחילות ביאורי מצות התורה, ועד שם אין
אלא דברי תוכחה בלבד, ולמה הזכיר כאן שהואיל משה
באר את התורה הזאת, והלא עכשיו עדיין לא התחיל במצות
התורה. ונראה דהנה ידוע שחייב אדם לשוב בתשובה לפני
שלומד תורה, ומרן החוזה הקדוש מלובלין ז"ע אמר, דמי
שלומד תורה מבלי שישבו בתשובה לפני זה, עליו הכתוב
אומר ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי, ומהאי טעמא
הקדים משה בדברי תוכחה לפני שהתחיל ללמוד עם בני
ישראל את התורה, משום שרצה שבתרם הלימוד ישובו על
חטאיהם. וזה שגילה הכתוב, דבעבר הירדן בארץ מואב
הואיל משה באר את התורה, וכיצד התחיל ביאור התורה,
ע"י דברי תוכחה שזוהו ההתחלה הנכונה ללימוד התורה
לעורר את ישראל לתשובה.

מאור ושמש

דוקא בעת המשפט

לא תכירו פנים במשפט. יש לפרש דהנה איתא באבות
דכשיבאו בעלי דינין לפניך יהיו בעיניך כרשעים וכשיצאו
ממך יהיו בעיניך כצדיקים שקבלו עליהן את הדין. ואמרו
רו"ל דאסור להסתכל בצלם דמות אדם רשע. וזה שאמר לא
תכירו פנים במשפט, שלא יסתכלו בפני בעלי הדין כיון שהם
או כרשעים, אבל רק "במשפט", דוקא בעת המשפט, משא"כ
לאחר שקבלו עליהם את הדין, אז המה כצדיקים.

אגרא דכלה

הכניסו עצמם תחת הטבע

ויוטב בעיני הדבר וגו'. וקשה דאם בעיני משה היה
הדבר טוב למה הזכירו בתוכחות לישראל, והלא גם הוא
הסכים לכך, ועיין רש"י. ונראה דהנה כתב הרמ"ה בסוף
ברכות בהא דאיתא שם שאין דרכן של בני אדם להתרפאות
אלא שכן נהגו, דהכונה היא שהי' לישראל בטוח בד' שהם
יחיו למעלה מן הטבע ואז היה הדבר כן, אלא שכיון שנהגו
לדרוש ברופאים והכניסו עצמם לתחת ממשלת הטבע, שוב
אין יכולין להיות בלא רופא. וזה שהזכיר משה את ישראל,
דאם לא היו מבקשים מרגלים לא היו צריכים להם והיו
כובשין את הארץ למעלה מטבע העולם השולחים מרגלים
לפני שהולכין לכבוש ארץ, אבל אתה ששאלו מרגלים, שוב
היו נצרכין להם, על כן בעל כרחי הסכמתי להדבר ואמרת
דכיון שעכשיו השליטו ישראל את הטבע עליהם, על כן טוב
שישלחו מרגלים כדרך העולם.

מרגניא דריב

האבות ירשו את הבנים

וטפכם אשר אמרתם לבו יהיה ובניכם אשר לא ידעו וגו'
המה יבאו שמה ולהם אתננה והם יירשוהו. קשה למה כפל
ואמר ולהם אתננה והם יירשוהו. ונראה דהנה איתא בבבא
בתרא דשינה הכתוב נחלת א"י מכל הנחלות שבתורה, שכל
הנחלות החיים יורשים את המתים וכאן המתים יורשים את
החיים, כי אחר שבאי הארץ בחלי את נחלתן, חזרו הנחלות

לשמות מטות אבותם, ואח"כ נתחלקו בשוה. וזה שאמר
הכתוב, שהבנים המה יבאו שמה ולהם אתננה, ואח"כ חזר
לדבר על אודות המתים נזכרים למעלה, והם יירשוהו, שהם
יירשו את הנחלות מבניהם אלו באי הארץ.

באר מים חיים

שיהי' ביניהם אחדות

איכה אשא לבדי כו'. על דרך שפירשו בספרים האספו
ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים, היינו
שיעקב צוה אותם אשר עליהם מוטל רק לראות שיהיה
ביניהם אחדות בלב אחד כאיש אחד, באסיפה אגודה אחת,
ועל זה נקראים בשם כנסת ישראל, או אני אמשך לכם
הגאולה העתידה, אשר העיקר תלוי באחדות ואהבת ישראל,
כי לא נחרבה ירושלים רק על שנתת חנם. וזהו איכה אשא
לבדי, היינו אשר משה רבינו ע"ה אמר להם אשר מה שתלוי
בספק החורבן והגאולה אנכי לבדי אשא זאת, עלי לתקן האי
איכה ולהביא הגאולה, ועליכם אינו מוטל רק לתקן הריב
והמהלוקת ושנאת חנם שבכם, והוא טרחכם ומשאכם
ורביכם, היינו הטרחה והמשא מה שמוטל עליכם, הוא רק
לתקן הריב והשנאת חנם כנ"ל.

אמרי נועם

פוסל את הראשונים

אלה הדברים אשר דבר משה וגו', דקדקו המפורשים
דכ"מ שנאמר אלה פוסל את הראשונים, ומה פסל כאן
באמרו אלה. ואפ"ל שרמז להם משרע"ה בדברי תוכחתו,
שהתכלית השב אל ד', שיפסול מעשיו הקודמים וידע כי
עדיין אל השלים וכתבו לה', וכן דרך עובדי ד' שפוסלים
תמיד מעשיהם הראשונים. וזה הוכיח משרע"ה את ישראל
באמרו אלה, שיהיו בבחי' אלה פוסל את הראשונים, והם
הם הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל.

דברי יואל

עוקר הברכה לישראל

ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלה מעמים ויברך
אתכם כאשר דבר לכם, ובמסורה ויברך כל בשר שם קדשו.
יש לפרש המסורה, דהנה מבואר בספד"ק דתכלית הבריאה
הי' שבנ"י יהיו סגולה מכל העמים, וכל השפע יבוא מהצניור
מלעיל אל לבני ישראל עם קרובו, והאומות העולם לא יהיו
נהנים אלא מהתמצית של השפע. וזה"ה אלקי אבותיכם
יוסף עליכם וגו' ויברך אתכם כאשר דבר לכם, הכונה
דכשיהיו בני ישראל ראוים לברכה, אז יגיע עיקר הברכה
להם, ומהתמצית יבוא ההשפעה לאומה"ע. וזה יגרום שיהי'
ויברך כל בשר היינו גם האומה"ע הנקראים בשר, כי בנ"י
נקראים נפ"ש כידוע, ואז יתקיים מה שכתוב כי אז אהפוך
אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה', ויברך כל בשר
שם קדשו לעולם ועד בזמן שיתגלה כבוד שמים עלינו בעגלא
ובזמן קריב בבי"א.

ברך משה

דרך התוכחה

בפסוק אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל וגו'
פירש"י לפי שהן דברי תוכחות וכו' והזכיר ברמז מפני כבודן של
ישראל, ועוד פירש"י עה"כ ויהי בארבעים שנה וגו', למלמד שלא
הוכיחן אלא סמוך למיתה. ממי למד, מיעקב שלא הוכיח את בניו
אלא סמוך למיתה וכו'.

וכת' בכלי יקר שלמד אותם דרך תוכחה, כי כל מוכיח
שרוצה שיהי' דבריו נשמעים ולא יבעטו בתוכחתו, אז יוכיחם
ברמז ולא בפירוש באופן שלא יבין דבריו כי אם זה המרגיש
בעצמו כי הוא זה האיש, אבל בתוכחת מגולה מסתמא יבעט
(עיי"ש"ב). והגה"ר ר' יוסף נתנ"ל קארניצער זצ"ל אב"ד קראקא
מוסיף עוד בזה, דהנה חוק המוכיחים כי בעמדם לפני קהל ועדה
להוכיחם לא יוכיחו בפרטות כל איש ואיש בפני עצמו לאמר לו
כזאת וכזאת עשית, כי על ידי כך יתבייש האיש ההוא בפני רבים
ועוד יוסיף חטא על פשע, אלא צריך המוכיח להזהר בלשונו,
ובמתק שפתיו יוכיח את העם בכלליות וכל אחד ואחד בפניו יבין
את הדבר. וזה"ה אלה הדברים וגו' אל כל ישראל, ר"ל התוכחות
אשר הוכיחו משה אל כל ישראל פירוש את כלליות ישראל וכו"ל.

בחת"ס מבאר משה רבינו היה מוכיחן ברמז כל ימיו (ולאו
דוקא סמוך למיתה) אך רק ברמז בעלמא שירגישו בעצמם
עניניהם כי כן יותר נכנס בלב שמעין כאשר ירגיש שהוא מוכיחו
ברמז מאשר יאמר לו רק עשית כך חטאת, ועוד פן יבעטו וימרדו
בו כענין שאמרו (מו"ק י"ז ע"א) המכה בנו גדול עובר על לפני עור
ולא תתן מכשול, וע"כ כל מ' שנה היה מוכיחן ברמז, אמנם
בנסיעה אחרונה טרם הכניסן לא"י טרם מות משה, אז הבין משה
שראו לקבץ כל ישראל ולהוכיחן על פניהם לפרוט עוונותיהם
בפניהם כי כן למד מיעקב שאמר שמעון ולוי אחים וגו' ראוהו
בכורי אתה וגו' פחו כמים וגו' וזה"ה ויהי בארבעים שנה, אז לפני
מותו, הואיל משה באר את התורה הזאת, באר היטב בשבעים
לשון כל התורה וכל עיונותם, ולא הטמין מהם מעשה מרגלים ועגל
וקרח ולא הסתיר כלום משום כבודן.

באופן אחר מבאר מרן בעל יוטב לב ז"ע (פ' חוקת) על פי
מה שכתבו בספד"ק הרוצה להוכיח את חבירו לא יאמר דברי
תוכחה ומוסר בלבד כי אולי לא יכנסו בלב השומע, ע"כ העצה
לזה שמתחילה יבאר איזה פסוק ובתוך הדברים יעטוף וילביש
דברי תוכחה על דרך כשונותנים לתינוק סמי רפואות מערבים אותו
בציפית בדבש, וזה"ה אלה הדברים אשר "דבר" משה, לשון קשה,
תוכחה ומוסר, הואיל משה באר את התורה הזאת "לאמר" אמירה,
לשון רכה שעל ידי זה יכנסו גם דברים הקשים לאזני השומעים.

אכן בקדושת יו"ט כת' שלא ימנעו הדרשנים להוכיח בשער
מחמת שלא מצאו פסוק המתאים לדברי המוסר עיי"ש

בשפת אמת מביא בשם מו"ז ד"ל שטעם שהזכירן ברמז הוא
לאשר שגוף החטא לא היה בזה הדור החדש, רק שעדיין היה
נמצא רמז החטאים כי לא ניתקן עדיין כל החטאים הנ"ל, ומוסיף
השפת אמת שכל דור ודור צריך לתקן חטא הדור שקודם להן כי
כמו שהם יורשים זכות דור הקודם שהניחו להם, לכן הם במקומם
לתקן חטאם, וזה ענין פוקד אבות על בנים, וזה מש"כ כאן "אל כל
ישראל" כי אותן החטאים היו פגם לכל הדורות עד ביאת משיח
שיהי' תיקון גמור במהרה בימינו לכן צריכים לעולם לשוב על
אותן החטאים.

צטצילי בלכב

בירורי הלכות, נערך ונסדר ע"י מערכת "בית ועד לחכמים"
שע"י מבצר הכוללים קרית יואל
והיו למראה עיניו של הגה"צ דומ"ץ קרית יואל שליט"א

דיני ערב ת"ב

- (א) מחצות היום ואילך אין לומדים אלא בדברים המותרים ללמוד בת"ב.
(ב) ומותר לומר תהלים אפילו יותר מהרגל דאומרים אותו דרך בקשה ולא דרך לימוד.
(ג) אין הולכין לטייל מחצות היום ואילך.²

דיני ליל ת"ב

- (ד) מעיקר הדין מותר לילך בסניקער"ס שאין בהם תערובות עור, אע"פ שעשוי כמדת רגלו ואינו מרגיש שום קושי בהליכה, והמחמיר והולך עם סליפער"ס כזו שמרגיש קצת קושי בהליכה, תבא עליו ברכה.³
(ה) נוהגין לישב על ספסל קטן כל שאינו גבוה 12 אינשעס.⁴
(ו) מתפללין בנחת ודרך כבי כאבילים.⁵
(ז) אחר שמונה עשרה אומרים קדיש תתקבל קודם אמירת איכה, ואחר הקינות אומרים קדיש בלא תתקבל.⁶
(ח) אין מודליקין הלעקטער כרגיל, אלא כדי שכל אחד יוכל לקרוא הקינות בדוחק.⁷

- (ט) אין אומרים זה לזה א גוטע נאכט וכן בבוקר אין אומרים א גוט מארגן,⁸ ואם אחד אמר לו משיב לו בשפה רפה וכבוד ראש.
(י) כתב הרמ"א,⁹ יש לאדם להצטער בענין משכבו שאם רגיל לישכב בב' כרים לא ישכב כי אם באחד, ויש בג"א משימים אבן תחת מראשותיהם וכו', וימנע אדם מכבודו והנחתו בת"ב בכל מה שאפשר, עכ"ל.¹⁰

דיני יום ת"ב עד חצות היום

- (יא) יזהר שלא יטול ידיו שחרית אלא עד סוף קשרי אצבעותיו.¹¹
(יב) כל זמן שהידים רטובין בשיעור טפה על מנת להטפיה אסור להניחם על עיניו או פניו, ואם נתנגבו עד שאין טופחים על מנת להטפיה מותר להניחם על עיניו או פניו.¹²

(א) בדעת הרמ"א (סי' תקנ"ג סעיף ב') שכן הסמיכו המג"א והרבה אחרונים, אכן יש החולקים על מנהג זה, ע"י במ"פ סק"ח.
(ב) דהמג"א (סי' תקנ"ד סעיף ז') מקיל גם בת"ב עצמו בשעת מנחה, דלא מיקרי לימוד דהוי דרך בקשה, וכ"פ שם המ"ב (סק"ז) ועוד אחרונים, ועי' מה שיבאר להלן בזה.
(ג) רמ"א (סי' תקנ"ג סעיף ב').
(ד) שערי תשובה (סי' תקנ"ד סק"א) בשם הפנים מאירות (ע"י ג"כ משנה ברורה סי' תר"ד סק"ה, ובח"ל ש"ד ר"א א').
(ה) מג"א (סי' תקנ"ט סק"ב) תקיל לישב על שק שמפסיק בינו לקרקע, ומשני' (סק"א) הוסיף להקל לישב על פסל מן המין שקשה לו לישב על הארץ, והעולם מקילים עד ג' טפחים עפ"י מ"ש בספר עיון תפלה להקל עד ג' טפחים (הובא בספר מנהג ישראל תורה ע"ש), וכ"כ הדעת תורה (בירורי סי' שפ"ו) להקל בחביה שאין חל תחתיה עד ג' טפחים עפ"י דברי הפוסקים באר"ח (רס"י צ') דעד ג' טפחים מיקרי קרקע לענין שמונה לעמוד עליה בשעת תפלה ר"ח ע"ש, וכתב בהליכות שנה (פס"ו דין י"ד) להדינו עד לערך פחות 12 אינשעס.
(ו) רמ"א (סי' תקנ"ט סעיף א').
(ז) רמ"א (סי' תקנ"ט סעיף ד').
(ח) מ"ו (סי' תקנ"ט סק"ה) ומשני' (סק"ו).
(ט) משני' (סי' תקנ"ד סק"א) בשם א"ר וחיי"א ושאר אחרונים.
(י) שו"ע (סי' תקנ"ד סעיף ב').
(יא) בסי' תקנ"ה (סעיף ב') ועי' בפנים מאירות (ח"ב סוסי' ק"ז) דענין זה לעצור עצמו בענין משכבו הוא מצד חסידות ע"י שו"ע.
(יב) שו"ע (סי' תקנ"ד סעיף י').
(יג) מג"א (סי' תקנ"ד סעיף ו') ומשני' (סק"ב).
(יד) שו"ע (סי' תקנ"ד סעיף ד').
(טו) משני' (סי' תקנ"ד סק"א) בשם הלבוש והא"ר ופמ"ג, וטעם הלבוש (בסי' תר"ד סעיף ד') דכיון שיש אופנים שמונה ללבוש המנעלים על כן אומרים אותה, עוד צ"ע שם לדעת הרמ"א (בסי' מ"ו) שברכות אלו אומרים אף כשלא נתחייב בהם דנתקן על מנהגו של עולם, ע"ש, וכתב בשו"ת מהר"ם שייק (א"ח סי' כ"ה) שאע"פ שלדעת האר"י אין אומרים אותה (כמובא בשע"ת סי' מ"ו סק"ב), מ"מ אני עושה כמבואר בשו"ע דאומרים אותה, רק מי שיועד דברים שגומרים ברומו של עולם יש בידו לעשות כפי ידיעתו, עכ"ל מהר"ם שייק. (ומרן בעל דברי יואל יז"ע נהג כדעת האר"י, כמובא במרא דשמעתתא [את ריב], וכ"פ הכף החיים (בסי' מ"ו סק"י) מהר"ב בעלי מקובלים ההולכים בעקבות האר"י, ולמכלל החידא' והבן איש חי ונודע).
(טו) מבואר ברמ"א (סי' תקנ"ט סעיף ד') שאין אומרים פטום הקטרת אחר התפלה, וכתב המשני' (בסי' תקנ"ד סוף סק"ו) דהוא הדין שאין אומרים אותה קודם התפלה.
(יז) כ"כ בא"א מבוטשאטש (מהר"ת סי' תקנ"ט) דעיקר הקפידא שלא יאמרו אחר התפלה, שאז בא אמירתה יותר מצד שמחה, משא"כ קודם התפלה שהוא משום ונשלמה פרים שפתינו, בודאי לא גרע מפרשת התמיד ע"ש באורן, וכ"פ בערך השלחן (בסי' תקנ"ד סעיף ד'), וכ"פ הגאון ר"ח נאטנאן זצ"ל (בספרו דברי שאול ויוסף דעת על יור"ד סי' שצ"ו) ע"ש באורן.
(יח) כן הכריעו האחרונים דלא סגי (סי' תקנ"ז סק"ב) ע' משני' (שם סק"ג) ושע"צ (סק"ד).
(יט) דגול מרובה (בסי' תקנ"ט) ודרך החיים.
(כ) שו"ע (סי' תקנ"ט סעיף ה').
(כא) שו"ע רמ"א (סי' תקנ"ט סעיף ד') ואחרונים.
(כב) מג"א (סי' תקנ"ט סק"ה) ומשני' (סק"ב).
(כג) שו"ע (סי' תקנ"ט סעיף י').
(כד) רמ"א (סי' תקנ"ד סעיף כ"ב) והמשל של הצעת המטות הוא בערך השלחן (בסי' תקנ"ד סק"א), והמשל של הדחת כלים כתב במקור חיים להחת יאר (סוסי' תקנ"ד) וביוסף אומץ (מנהג ח"ב) ובפתחי תשובה (סוסי' תקנ"ד) בשם שו"ת שמלה בנימין והובא ג"כ באורחות חיים ע"ש.
(כה) שו"ע רמ"א (סי' תקנ"ד סק"ב).
(כו) לשון הרשב"א (בתשו' ח"א סי' ש"ו) הובא בב"י (בסוסי' תקנ"ט).
(כז) עפ"י הרמ"א (הג"ל) ושע"י תשובה ורע"ק (שם) והר"ח ומשני' (בסמ"ק וסקמ"ח).
(כח) מג"א (סי' תקנ"ד סק"ז) וע"ש דאם נמשך בעסקיו עד שמסיח דעתו מן האבילות, בזה אמרו חז"ל דאני רואה סימן ברכה מאותה מלאכה.

ליל שב"ק

בפרשת ערי מקלט (במדבר לה טז) ואם בכלי ברזל הכהו וימת רוצח וגו', במס' מכות (דף טז) פליגי בפסוק ונשל הברזל מן העץ, רבי סברי יש אם למסורת, ורבנן סברי יש אם למקרא, וכן מצינו בכמה מקומות בש"ס (סוכה ו: קידושין יח: ועוד). וראוי להתבונן בלשון חכמים וחידותם דנקטו לשון אם על בנים, יש א"ס למקרא. (ועיין בשלי"ה הקדוש תושב"ע כלל ב'ן אבן).

וגר"ה בהקדם לבאר מאמר המדרש (ב"ר פ"ט ס"ה) ורבא יעקב שלם, רבי יוחנן אמר שלם בתלמודו, אבל יוסף שכן, שנאמר (בראשית מא נא) כי נשני אלהים את כל עמלי. ויש להבין למה באמת יעקב היה זוכר את תלמודו ויוסף שכן.

ונקדים לפרש מה שנאמר בפרשת תולדות (בראשית כה) ויתרצו הבנים בקרבה ותאמר אם כי למה זה אנכי ותלך לדורש ה', ופירש"י רבותינו דרשוהו לשון ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרנס לצאת, עוברת על פתחי עבודת אלילים עשו רץ ומפרנס לצאת. ותמנהו כל המפרשים מדוע רץ יעקב ומפרנס לצאת, הא מבואר בגמרא (נדה ל:) תינוק במעי אמו מלמדו אוהו כל התורה כולה, ומפני מה ביקש יעקב לצאת לבתי מדרשות, היה לו ללמוד תורה מפי מלאך.

ויז"ל על פי מה שפסק בתרומת הדשן (ס"ו ה) דאסור להתפלל בבית שמלאה צלמים, ולפי זה העלה א"ז וללה"ה בשר"ת עצי חיים (א"ח ס"ו א) דהוא הדין ללמוד אסור בבית שהוא מלאה גלולים, ע"ש. והנה כתבו המפרשים (והר"ר ירא דף קטז:) שלכן היה מכת בכורות על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו, שהשואל שאלו קדוש לא היה יכול ללמוד למקום שומא במצרים שהיא מלאה גלולים. ומעתה יש לומר שהגם שכל תינוק זוכה שמלאך בא במעי אמו ללמוד עמו תורה, מכל מקום יעקב אבינו שהיה במעי אמו יחד עם עשו הרשע, וכבר היה ניכר בעשו גודל טומאתו, כדאיתא במדרש (ב"ר פס"ג ס"ו) וזר רשעים מרחם (תהלים נח ז), עז עשו שפירס לצאת לבתי עבודה זרה. לכן מחמת גודל הטומאה לא היה המלאך יכול ליכנס שמה ללמוד תורה עם יעקב, ולכן היה יעקב מפרנס לצאת לבית מדרשו של שם ועבר ללמוד שם תורה.

והנה כל אשה בעת שיש לה צער העיבור, היא מתנחמה בזה שהיא זוכית ע"כ להיות בית המדרש אשר בנה לומר בתוכה תורה, ומעיה היא אכסניא למקום תורה, כי המלאך לומר עם שמה, אמנם אצל רבקה אמינו כיון שלא בא המלאך ללמוד תורה עם יעקב מחמת גודל טומאתו של עשו, לכן גדלה אצלה צער העיבור.

ובזה יתבאר מאמר הכתוב, ויתרצו הבנים בקרבה, והבינה רבקה מזה שאין מלאך יכול ליכנס במעיה ללמוד שם תורה עם יעקב, ולזה ותאמר אם כן, ופירש"י גדול צער העיבור, למה זה אנכי, שהרי חסרה מעלתה מכל נשי ישראל, שאינה זוכית שיהיה קדוש במעיה, ותלך לדורש"י את ה', ופי' הרמב"ן שהוא לשון תפלה, היינו שהתפללה שלהיות שאין מלאך יכול ללמוד שמה, על כן כמו במצרים עבר הקב"ה כביכול בכבודו ובעצמו, כיון שמלאך לא היה יכול ליכנס שמה, כמו כן לעת זאת ירד הקב"ה כביכול בכבודו ובעצמו ללמוד תורה עם יעקב, ולא חסר ממנו כלום, ונתמלא אצלו קדושתו.

וזה ביאור המדרש ויבא יעקב שלם, שלם בתלמודו, אבל יוסף שכן, כי בסתם אדם כיון שבא לאירי העולם בא מלאך וסטר על פיו ומשכחו כל התורה כולה (נדה ל:), והוא מחמת שכיון שלמד התורה מפי מלאך, על כן יכול מלאך אחר לשלוט בו, אמנם תורה מפי הקב"ה אין המלאך יכול לשלוט בו, ולכן כיון שיהיה יעקב אבינו ללמוד תורה מפי הקב"ה לא היה משכחה, שאין מלאך השכחה יכול לשלוט בו, ולזה היה יעקב שלם בתלמודו, אבל יוסף שלמד במעי אמו התורה מפי מלאך, היה יכול המלאך לשלוט בו והיה משכחה.

וע"ז פי זה יש לפרש הכתוב (משלי א ח) שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמן, ויש להבין מהו זה תורת אמן. אמנם י"ל על פי מה שכתב בספח"ק נועם אלימלך (ליקוטי שושנה בפסקא משוך חסדן) בטעם שמלמדו את התינוק כל התורה כולה, ולכאורה מהו התועלת בזה אם אחרי כן משכחין אותו. אך הענין כי אם לא היו מלמדין אותה לא היה באפשרי לקבל וללמוד אחר כך את התורה, לכן מלמדו אותה מתחילה, והגם שמשכחין אותו היינו, אך על פי כן נשאר הרושם שנרשם בו עשרי שנים מלמדו אותו כל התורה, ובה אחר כך בנפשו יוכל לקבל וללמוד התורה עכ"ל. ורבי

דברות קודש

מב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שב"ק פ' מט"ז שנת תש"ע לפ"ק

נתפרסם ע"י ועד להוצאת ספרי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

זה יש להעמיס במאמר הכתוב שמע בני מוסר אביך, היינו כל מה שהאדם לומד תורה מפי אביו בעולם הזה, הכל הוא מכת ואל תטוש תורת אמן, היינו הרשימא דקדושה שנשאר אצלו מהתורה שלמד במעי אמו.

וע"ז פי זה י"ל הכתוב בפ' בלק, כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו, ופירש"י אני מסתכל בראשיתם ובתחילת שרשיהם ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים וגבעות הללו על ידי אבות ואמהות. ולדרכינו הכוונה אני מסתכל בראשית"ן, היינו התורה שלמדו בראשית במעי אמו, ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים על ידי אבר"ת ואמהות"ן, היינו שמכת הירשומא דקדושה מהתורה שזוכים ללמוד במעי אמהות, הם מיוסדים וחזקים לקבל התורה מפי האבות במשך שנות חייהם.

ובזה יש לפרש מאמר הזוהר הקדוש (פ' פינחס דף ר"ג) פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן חשיב את מחתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתו בתוכם, רבי אלעזר פתח ואמר שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמן. והוא על פי המבואר בספח"ק (עין קדושת י"ט ראש השנה אות ה) כי ממה שקינא פינחס קנאה גדולה לאלקיו, השריש רוח קנאה בבני ישראל לדורותם, ונשאר ממנו רישומא קדישא לכל הדורות שיקנאו הצדיקים למען כבוד שמו יתברך, עכ"ל. ולזה פתח רבי אלעזר בפרשת פינחס ודרש הכתוב שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמן, להורות שפעולת פינחס קנאה לא היתה רק לשעתו, כי אם היתה פעולה נצחית ונשאר ממנו רישומא לבני ישראל בכל הדורות לקנא קנאת ה', כמו שרש התועלת בתורת אמן מה שהאדם למד במעי אמו, שנשאר ממנו רישומא דקדושה שיוכל לקבל מוסר אביך ותורתו שלמדו אביו בעולם הזה.

וזהו הרמז יש א"ס למקרא, כי מכת התורה שלמד במעי אמו, זוכה האדם ללמוד מקרא משנה ותלמוד, כי נשאר ממנו רישומא דקדושה על כל ימי חייו.

*

סעודת רעוא דרעיון

א"ה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאונם ביד משה ואהרן, ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' ואלה מסעיהם למוצאיהם.

יתבאר על פי מה שכתב בדגל מחנה אפרים בפרשתן, בשם הבש"ט הק' ז"ע כי כל המ"ב מסעות שהם ממצרים עד בואם לארץ ישראל, הם אצל כל אדם מיום הולדו עד שובו אל עולמו, כי מיום הלידה והוצאתו מרחם אמו הוא בחינת יציאת מצרים, ואחר כך נוסע ממסע למסע עד בואו לארץ החיים העליונה, עכ"ל.

ובזה יתבאר אומרו ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה', להורות שכל מה שעובר על האדם בעולם הזה וכל הרפתקאות דערו עליו מיום לידתו עד יום מיתתו, כולם הם על פי ה', המנהג עולמו ברחמים בצדק ובמשפט, ועושה ומעשה לכל המעשים.

אמנם לפי זה יש להבין מצות האבילות במי שאירע לו מקרה לא טוב ל"ע, הלא כיון שכל המאורעות הם על פי ה', ואנו מאמינים כי כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, אם כן מהו החיוב להתאבל על מיתת הקרובים.

אך הענין בזה י"ל דהנה לעתיד יקוים הנבואה (ישעיה כה) בלע המות לנצח ומחא ה' אלקים דמעה מעל כל פנים, ואז לא יהיה המסע האחרון הלוה שהאדם ישוב אל ארץ החיים העליונה, נמצא כי מה שהאדם מת ונפטר מן העולם הזה הוא מחמת שעדיין לא נתקיים נבואה זו, והוא המוכיח שעדיין לא נושענו, ואנו נמצאים בגלות החל הזה, ובעוה"ז הר ציון שמש, נמצא שאבילות יחיד נגדם מכת אבילות רבים, והו

החיוב להתאבל במיתת האדם שהוא באמת אבילות על חורבן ציון וירושלים. ולטעם זה כשנמחקים את האבל אומרים המקום ינחם אתכם בתוך אבלי ציון וירושלים (ומקורו במהרי"ל הל' שמחות, ועיין בפרשה סימן שצ"ג ס"א), שהרי מה שמתאבל על מותו הוא באמת אבילות על ציון וירושלים.

ובזה יתבאר הכתובים, אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאונם ביד משה ואהרן, וכתב בליקוט ראובני כי בפסוק זה נרמז כל גלותיהן של ישראל, ורזא דמלא א"ה מ'סעי בני ישראל, ראשי תיבות א'דום מ'די ב'בל י'ון. ולכן כיון שעדיין לא נשלם הד' גלויות ועדיין לא זכינו להישועה שלימה, על כן יש מ"ב מסעות בחיי האדם מלידתו עד המסע האחרון שבושבו אל האדמה, ועל זה ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה', להורות שכל המסעות שהאדם נוסע בהם מלידתו עד תשלום שנותיו כולם הם על פי ה'.

וע"ז פי זה יש לבאר הא דאיתא בגמרא (מועד קטן כד.) דשאל אביי לרב יוסף, לא סבר לה מר אין אבילות בשבת, אמר ליה הכי אמר ר' יוחנן דברים שבצנעה נוהג, ע"ש. והכי נפסק בשולחן ערוך (יור"ד סימן ת' ס"א). ודקדק א"ז וללה"ה בעצי חיים (פ' תרומה) דאם בפרהסיא אינו נוהג האבילות משום שאין ראוי להתאבל בשבת, אם כן מדוע דברים שבצנעה נוהג, ואם בצנעה נוהג למה בפרהסיא אינו נוהג, הא דבר האסור אפילו בתדיר דברים אסור, ע"ש לרוב.

ולענין נראה בזה, על פי מה שסיפר א"ז הישימה משה וללה"ה אשר היום הוא יומא דהילולא דליה, וזכורו יגן עלינו, (והובא ביטב פנים יפה לעינים אות יח) כי בעת עמדו על המחקר להבין דרכי החסידים והוטב בעיניו, עלה בלבו קושיא אחת על אשר דרכם לשמוח תמיד, והלא מבואר בשולחן ערוך (א"ח ס"א ס"א) ראו לכל ירא שמים שהיה מיצר ודואג על חורבן בית המקדש, ויהי בנסעו לקבל פני רבו הקדוש מלובלין וללה"ה, תיכף כאשר בא אל ביתו נאוו קודש פיו פתח בחכמה וברוח הקדוש, מדוע פניכם עצבים היום, הן אמת שכתוב בשולחן ערוך ראו לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש, אבל כבר אמר החסיד (רובב הלבבות שער הפרשת פ"ד) הפרוש צהלתו בפניו ואבלו בלבו, הן תאמינו לנו כי אנחנו אומרים תיקון חצות בבכיה ובחשפה, ועם כל זה הכל בשמחה, וכך הורה לנו רבינו הקדוש הריב"ז שמעלא מניקלשבורג וללה"ה על פי משל למלך שנשבה למרחקים, ועמד לפוש אצל אחד מאלוהיו, וכראותו את המלך בשביה הלך ובכה מאין הפוגות, ועם כל זה שמח כי הרי המלך מתאספן אצלו, והגמול מוכן כי באותו שעה שבוכה על חורבן הבית, הרי השכינה עמו, ועל כן צריך להתאוו בשמחה, עכ"ה"ק.

והנה אמרו חז"ל (והדיק קח קעט:) מעולם לא זזה שכינה מישראל אפילו בשבת של חול, וי"ל הכוונה שבת של חול היינו בשבת של מלך האבל ל"ע, שאמללי נהגו בו דיני אבילות היו לובשין בו בגדי חול, והורו לנו חז"ל בזה שגם אצל מי שיש לו בחינת שבת של חול, עכ"ז לא זזה שכינה הימנו, והשכינה הק' נמצאת בתוך בני ישראל ביום שב"ק.

ובזה יובן היטב מדוע דברים שבצנעה נוהג גם בשבת, שהרי כל ענין אבילות על מת הוא מעין אבילות ציון וירושלים, והוא השתתפות עם צער השכינה הקדושה המתאבלת ומתאוננת על זה שעדיין לא הגיענו לעת מרפא, ולא נתקיים עדיין יעוד הנבואה ובלע המות לנצח, אמנם הגם כי מר לנו מר בצער השכינה הק', אך סוף כל סוף צהלה בפנינו, שהרי ביום שב"ק השכינה הקדושה נמצאת בבתינו, וכיון שהמלך מתאספן אצלנו ראו לנו לישוש ולשמחה, ולכן רק דברים בפרהסיא אינו נוהג, כי לפני המלך צריך להיות צהלתו בפניו, אבל דברים שבצנעה נוהג, להיות אבלו בלבו ומצטער על מצב השכינה הק' הנודדת ממקומה.

עומדים אנו בימי בין המצרים אשר כלל ישראל מתאבל בו על חורבן ציון וירושלים, ברכו היום את חודש אב, ובחודש זה נחברת הבית ונלחנה יהודה, כולנו מצפים שהשי"ת ינחם אותנו בתוך אבלי ציון וירושלים, וכמו שאנו מתפללים בתפלת נחם (בתשעה באב במנחה) נחם ה' אליקנו את אבלי ציון ואת אבלי ירושלים, ואנו מצפים שירחם ה' על העיר האבלה והחרבה והבוזיה והשוממה, וינחמנו בנחמת ציון וירושלים, והימים האלו יתהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים בעת שזנוכה לביתא גואל צדק, בהתרוממות קרן התורה וישראל ובהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

על חומות ירושלים

ב"ה

ברוך המקדש שמו ברבים

מאות תושבי לאנדאן זכו ביום ג' העצמאי לקדש שם שמים ולהשתתף בהמחאה הגדולה שנערכה ע"י עסקני הוועד בלאנדאן רבתי נגד הגזירה האיומה של חיסוטי שכבי בארה"ק ע"י ממשלת הכופרים ולקדש שם שמים ברבים ולהכריז "שאין לנו חלק ונחלה במדינה הטמאה והם אינם מדברים בשם של כלל ישראל"

בהמחאה האדירה השתתפו כל גדולי ורבני העיר וראשי ישיבות ובראשם הגה"צ גאב"ד לאנדאן שליט"א ושמועו דרשות מחאה ע"י הגאון הגדול זקן ויושב בישיבה רבי אליקים שלעזינגער שליט"א ראש ישיבת הרמה ויו"ר וועד להצלת בתי עלמין באיראפע שעורר את הציבור וכרוזא קרא בחיל בקול חוצב להבות אש, בהיותו תלמידו הגדול של הגה"ק מבריסק זצוק"ל אשר ידוע אשר חרף נפשו על מלחמות שמירת קברות קדמוניו, ומהרה"ג ר' אהרן דוד דונער שליט"א ומהרה"ג ר' זאב פעלדמאן שליט"א, ומהרה"ג לוחם מלחמות ה' ר' חיים יוסף גאטליעב שליט"א (שנמצא כעת בלאנדאן לטובת המוסד הק' באר יצחק בעיר בית שבע) ואחריו שמעו דבר ה' מירושלים ע"י האורח הדגול הגה"צ רבי יהושע ראזענבערג שליט"א חבר הבד"ץ העדעה החרדית ורב קרית רמ"א בבית שמש,

וב"ה שהקידוש ה' היה עד אין לשער כשאומות העולם שמעו שכלל ישראל עוד רם לאל חי ונאמנים לה' ולתורתו ואינם רוצים בגאולה עצמיות עם מרידה נוראה באומת העולם שהוא מרידה במלכות שמים.

בו בזמן נערכים אנ"ש בעיר אנטווערפן לצאת לרחובות קר' בעיר בריסל ולהכריז מלחמת ה' ברמה מול גזירות הציונים, ואל אף כל הקישוים כאשר עיר אנטווערפן עדיין הכפירה הציונים מוצאת את מקומה בלבנות הרבה יהודים שומות"צ אשר לא סובלים לשמוע קול מחאה נגד תעלולי הציונים, כ"מ יצאה מעודדים בברכתו של אותו צדיק כ"ק רבינו שליט"א לכנס את כל הקהל הקודש להמערבה הקדושה, ותל"ת רבני העיר אנטווערפן השתתפו בקריאת הקודש לצאת חלוצים לפני המחנה כראוי.

לא ננוח ולא נשקוט עד אשר יאלצו הני ברינו להסיר ידיהם המטונפות מעל קברי רבוה"ק

ככבוד ובשמחה נתקבל האורח חשוב כבוד הרה"ג רבי משה חיים אריה שליט"א מנהל המוסד "אורה ושמחה" לילדי הספרדים, העומד לשם ולתפארת בעיה"ק ירושלים, בקרית ויואל משה דסאטמאר מאנטיסעלא. בשב"ק זה ישהה א"ה האורח החשוב בהקריה, לרגל האקציע הגדולה שיתקיים א"ה ביום א' הבעל"ט בבוקר לפני בית המדרש בהקריה, המסיבה נערכת ע"י הרה"ר ר' שמואל אבערלענדער שליט"א סגן ראה"ק דקהלתנו הק' העומד שנים רבות לימין המנהל המוסד שליט"א במסירה נאמנה.

ובשם רבני הוועד משמרת חמותין מבקשים מכל תושבי הקריה וממתפללי ולומדי הביהמ"ד לבוא לחזק המנהל שליט"א ולהציל המוסד הק', בו בזמן שהמוסד מתאבק קשה על קימו מתוך חובות קשים, עומד המנהל שליט"א במסירות נפש ממש בעו ובגבורה לכל יקבל שום תמיכה מושלחן איזבל, ועתה הוא קשה מנשוא, ובעוה"ר בשנה שעברה כאשר היה המנהל שליט"א בניו יארק יצ"ו נפל בסטראוק ה"י מגודל הלחץ של החובות העצומים ותקוותינו חזקה שאנ"ש בהרי הקעטסקילס ישוטו ידיהם בעזרה לטובת המוסד בגוף ובממון

בשם הנהלת הוועד משמרת חמותין מגישים את ברכותינו הנלהבות, מול מע"כ ידידנו עוז העומד לנו לאחיעזר ולאחיסמך בכל עת ועונה, ובמיוחד מסר נפשו ונדר שניה מענינו ללחום מלחמות ה' בעמלק בעסקנותו למען המחאה הגדולה שהתקיים ביום ב' שלח בפקודת הקודש של כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א, ה"ה האברך היקר צנא מלא ספרא חובר חבורים מוחכמים

הרה"ג ר' יואל יצחק שטערן שליט"א

ר"מ בישיבה גדולה ת"י דסאטמאר

לרגל שמחת הולדת בתו למז"ט

בשם הנהלת חבורת "זכרון משה" שע"י תלמידי הישיבות דסאטמאר הננו מברכים ברכת מול טוב להבחור החשוב והיקר העומד לימינו בכל עת ועונה, ברוחו פי שנים, תורה ויר"ש, מאריות שבחבורה

ה"ה כמר צבי טובי עפשטיין נ"י

גבאי צדקה של קופת זכרון משה בישיבה גדולה דסאטמאר - שיעור א'

לרגל שמחת ארוסיו למז"ט בשטומ"צ

וברכותינו צרופה שייכה לרוות רב תענוג ונחת דקדושה מכל יוצ"ח עם הרחבת הדעת ששון ושמחה יאה שריוה תמיד במעונו עדי נוכח בקרוב לביאת ינון בב"א.

בשבילי הלכה

(המשך מעמוד ב)

אלא בצוננים, וכן כשמודיעין כלי אכילה, ידיחנו במים צוננים^{כז}.

(כד) וכן סיכה שאינו של תענוג שרי גוון להניח וועזעלין על מכה^{כח}.

(כה) מותר ללמוד איכה ואיוב ודברים הרעים שבידנו עם המפרשים וכן פ"ג דמועד קטן או הלכות ט"ב והלכות אבילות^{לא}.

(כו) כל הנ"ל מותר ללמוד רק פשוט של דברים אבל דרך פלפול אסור, וכן אסור ללמוד איזה דרוש או קשיא ותירוצו אפילו בדברים הרעים, דזה מביא שמחה^{לב}.

(כז) יש מקילין לומר תהלים אחר חצות, שאינו בכלל לימוד כיון שאומרה דרך בקשה^{לד}.

(כח) כתב בשו"ע^{לז} "לא ילך ויטייל בשוק כדי שלא יבא לידי שחוק וקלות והיתול", ומהא' טעמא נכון שלא לשחוק עם געמי"ס שיוכל לבא בהם לידי שחוק.

(כט) במנחה נוהגים לומר ד' פרשיות הן בתפילין דרש"י והן בתפילין דר"ת^מ.

(ל) אומרים שיר של יום ואח"כ קוה ופטום הקטורת ואח"כ מתחילין תפלת מנחה^{מא}.

(לא) מי ששכח לומר נחם בבונה ירושלים, יאמרנו בשומע תפלה אחר ענינו^{מב}, ואם שכח גם שם אומרה קודם ותחינה^{מג} [ואם שכח גם שם, יאמרנה באלק נצור^{מד}].

דיני מוצאי ת"ב

(לב) אסור ממנהגא לאכול בשר או לשתות יין במוצאי ט"ב עד למחר בחצות היום^{מז}, וכן אין לספר ולכבס או ללבוש בגדים מכובסין, או לשמוע מוזיק עד חצות היום^{מח}, [ובאופנים המותרים בט' הימים מותר גם עכשיו]^{מט}.

(לג) ילדים בני ג' שנים שמגלין אותם פעם ראשונה, מותר לגלחם ביום י' באב בכורך^{נא}.

יה"ר שימים אלו יתהפכו במהרה לששון ולשמחה אכ"י

=====

(כט) מג"א (סי' תקנ"ד סק"א) ופמ"א (שם), מטעם בדמים חמים א"א שלא תהנה, עיי"ש.

(ל) שרי"ע (סי' תקנ"ד סעיף ט"ו) ועי' ביאור הלכה (שם).

(לא) שרי"ע (סי' תקנ"ד סעיף א' ב') ונחשאי כלים, ועי' שבילי דידן (רס"י תקנ"ד) דמותר ללמוד הל' ת"ב כמו שמבואר ביו"ד שמותר לאכול ללמוד דיני אבילות.

(לב) ט"ז (שם סק"ב) ומג"א (שם סק"ה), ועי' שבילי דוד (הג"ל) שהקשה ע"י דגם הגמ' שבפ' ואלו מגלחין הוא קרישא ותירוצו ומתירין ללמוד, ועוד דהא מסתמך מותר ללמוד גם תוספות, [דמה לי קרישא ותי' בגמרא או קרישא ותי' בתוספות] וא"כ עיקר האיסור שהוא בעצמו לא ינסוק להקשות קרישא מנעצמו, ע"כ דברי השבילי דוד ותשאר בקרישא, וכע"ז זה הקשה גם המאמר מורכזי ותשאר בע"כ.

(לג) המג"א (סי' תקנ"ד סק"ב) כתב מנהג פורנא שאין אומרים תהלים כלל בת"ב, ובמדינתנו נוהגין לאומרו במנחה, דאנו כהלכות תורה שאסור כל היום, משום שאומרין דרך בקשה, והובא ג"כ בא"ר (סק"ב) בבאה"ט (סק"ד) ומשנ"ב (סק"ד), וע"ש בשענה"צ) ושאר אחרונים, ובשר"י דרע אמת (ח"א סי' ס"א) ביאר היטב דברי פיקודי ה' לא מביא לאותן הסוכרים דאמירת פסוקים דרך בקשה אין צריך שיברך ע"ז ברכת התורה (ע' סימן מ"ז סעיף ט') בדבורא ה"ה בת"ב דמותר לומר פסוקים דרך בקשה, אלא אף להחמירים ומצריכין ברכת התורה, אפ"ה מותר לומר פסוקים דרך בקשה בת"ב, וכדעם שכתבנו לומר איזהו מקומן ובריתא דר' ישמעאל אפ"ה שם

לימוד גמור, שנתקן כדי שכל אחד יאמר משנה ומנחה, אפ"ה מותר מטעם דאנו קורא דברים אלו דרך לימוד על דרך פיקודי ה' שיש משמח"ל, אלא דרך מצוה בעלמא לקיים מצות הנהיג בו וכו' וא"כ ה"ז בממזרי תהלים, ואין הכי נמי מן הדין ה' מותר לאומרו אף בשחרית, אלא דבתרבה דברים נוהגין להחמיר בשחרית כמו תפילין ושרית קרקע [אמירת שיר של יום ופטום הקטרת] משום דתקין אבילות דר"י עתה"ר הורע אמת שם, וכ"כ בפמ"א (א"א תקנ"ד סק"א) דאבל מותר לומר תהלים.

(לד) סי' תקנ"ד (סעיף כ"א).

(לה) כדמכאן בשער השובה (סס"י תקנ"ה) וכ"פ במשמרת שלום (סימן מ' דין ד') וכן החיים (תקנ"ה סק"ד) דלא כמשנ"ב (בסי' תקנ"ה סק"ה) שסובר שאין קורין קריש עם התפילין ועי' בבצל החכמה (ח"א סי' פ"ז) שהאריך לברר ולהצדיק המנהג שנהגין לאומרו.

(לו) כ"כ בדרך החיים (בדיני תפלת מנחה בת"ב אות א') וקיצור שו"ע (סי' קכ"ד סעיף י"ט) וסידור העיב"ץ (בדיני שמחת בת"ב דין א').

(לז) ט"ז (סי' תקנ"ד סק"א) ופמ"א דרך החיים וקיצור שו"ע ועוד, דלא כביאור הלכה (שם) שנקט כחלוקים על הל'.

(לח) הפמ"א (במ"ז תקנ"ז סק"א) כתב דהט"ז כתב לאומרה קודם ותחינה ומג"א וא"י העתיקו קודם ועל כולם ע"כ צ"ע הא"י יעשה, וע"כ בקיצור שו"ע כתב שאם שכח בשומע תפלה גומר תפלתו ואינו אומרה עוד, ונצ"ח לפמ"א הג"ל, וכן נראה בדרך החיים, אולם כביאור הלכה הביא מהריב ראשונים שהנכון לאומרה קודם ותחינה ושכן כתב המטה יהודה ואמאר מרדכי, וכ"פ הכף החיים (בסי' תקנ"ז סק"ב) וע"כ מי ששכח לאומרה בשומע תפלה יכול לסמוך על דבריהם ולאומרה קודם ותחינה.

(לט) כף החיים (שם).

(מ) שרי"ע (סי' תקנ"ט סעיף א').

(מא) (שם סק"א) ומג"א (סס"ק"א) בשם רש"י, והובא בכל האחרונים, וכתב שם המג"א שג"כ לא

ישמע כלי שיר עד חצות.

(מב) המג"א (שם) כתב שמנהג זה קול יותר מהמנהג של ט' הימים, וע"כ בסעודת מצוה מותרין כל הקרואים לאכול בשר.

(מג) הנה לדעת החיי אדם (בכ"ל ק"ג דין י"ח) מותר לספר שערות הקטנים או לכבס בגדי הקטנים קודם שביע שחל בו ת"ב, כיון שהוא ממנהג ולא נהגו להחמיר בקטנים, ולדריה' ה"ה שיותר לספר ולכבס פסותם

במוצאי ת"ב שג"כ אינו אלא מנהג, ועוד מביא הביאור הלכה (בסי' תקנ"ה ד"ה ע"ד) מהמאמר מורכזי שכתב להקל לגמרי בתוספתא אחר ת"ב אף לגדולים שדוקא בבשר וזין יש מנהג למנוע, ואף שבבב"ל מסיים ע"ז דקשה להקל

בה, מ"מ בצירוף דעת החיי"א הג"ל, ובצירוף שבמציאות קשה מאוד להמתיק בזה עד חצות היום מחמת ריבוי הילדים כן ירבו, שצריך להוליכם לחדר, ועוד טעמים, ע"כ מותרים לגלחם בבוקר י"ז ששירי באב, וכן הורה הגה"צ דו"ץ דקרת יואל שליט"א.